

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ד' סיוון התשפ"ו

חולין כ' – בין שחיטה למליקה, מקום מליקה ועיקור סימנים בעוף, ופסול של שבירת המפרקת

שאלות:

1. נבו כהן, מלק עוף על ידי שעשה פעולת נסירה עם הציפורן, העוף כשר לקרבן?

בין שחיטה למליקה

בדף הקודם, **בני רבי חייא** טענו שמצוות מליקה מתבצעת על ידי כך שהכהן מחזיר (מסובב) את הסימנים (הקנה והוושט) לצד העורף ומולק אותם שם. הגמרא דנה האם הפעולה הזו היא חובה או רק אפשרות.

○ **כשרבי ינאי** שמע את הניסיון של **בני רבי חייא** להסביר את המשנה לשיטתם, הוא אמר בלשון: "יקבלו הרובין (הנערים, **בני רבי חייא**) את תשובתם" – כלומר, קשה עליהם מהמשנה שהרי מלבד מה שהמשנה חילקה בין שחיטה למליקה בפרטים, שזה בצואר וזה בעורף, היא הוסיפה כלל, שמה שכשר באחד פסול בשני ולהיפך, והשאלה מה הכלל הזה בא למעט. מן הסתם זה בא למעט את המקרה הנוסף של 'החזיר סימנים', ללמד שהוא פסול במליקה!

▪ **רבה בר בר חנה אומר** שההוכחה מהמשנה לא מוכרחת כי אפשר לומר שהכלל בא למעט שן וציפורן, שהציפורן המחוברת כשרה במליקה ופסולה בשחיטה, ואגב זה הוא אמר גם שן שפסולה בשחיטה כשהיא מחוברת. אבל הגמרא **מקשה** ששן וציפורן שפסולים בשחיטה נאמרו במפורש במשנה לעיל בדף טו.

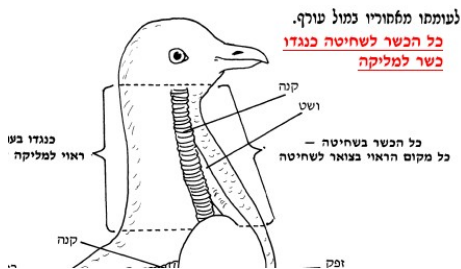
▪ **לכן רבי ירמיה אומר** שהכלל בא למעט פעולה של "מוליך ומביא" (הזזת הסכין קדימה ואחורה). הפעולה הזו נדרשת בשחיטה, אבל במליקה היא פסולה וככה סוברים **בני רבי חייא** למרות שיש דעות חולקות. **רב כהנא**: מוסיף שמצוות מליקה היא "קוצץ ויורד" – לחיצה חזקה וחד-פעמית כלפי מטה עם הציפורן, ולא תנועה של ניסור. והגמרא **אומרת**, שלשיטתו בודאי שמוליך ומביא כשר גם במליקה.

2. אביגדור מצא שהגורגרת של העוף נעקרה ממקומה האם העוף השחוט כשר?

מקום המליקה ועיקור סימנים בעוף

רבי ירמיה אמר בשם **שמואל**: שכל מקום בצואר (מלפנים) שכשר לשחיטה – המקום המקביל לו בעורף (מאחור) כשר למליקה.

והגמרא **מדייקת**: מכאן שמקום שפסול לשחיטה – פסול גם למליקה, אחרת אין חידוש בדברי **שמואל** לעומת המשנה. (רש"י מסביר למה חייבים לומר **ששמואל** דיבר על המקום של השחיטה, כי אחרת יש הבדלים בין מליקה לשחיטה כמו שראינו), והגמרא מנסה לברר איזה פסול קיים בשחיטה שצריך ללמד שהוא קיים גם במליקה:

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

○ ניסיון א' - אולי **שמואל** בא ללמד שאם הסימנים (קנה ווושט) נעקרו ממקומם שאז הצואר הזה פסול לשחיטה, והמליקה פסולה כמו השחיטה. אבל הגמרא דוחה את הניסיון כי **רמי בר יחזקאל** שנה ברייתא מפורשת: שבעוף, גם אם הסימנים נעקרו, זה לא פוסל (בניגוד לבהמה).

○ ניסיון ב' - **רב פפא אומר ששמואל** בא למעט מליקה שמתחילה ב"שיפוי ראשו" כלומר, מעל המקום הכשר למליקה, כלומר, בשיפוע של הגולגולת למעלה.

החידוש הוא, שאפילו אם הכהן התחיל למלוק שם במקום פסול למליקה והמשיך וסיים במקום הכשר למליקה – המליקה פסולה. זה כמו דין ה"הגרמה" של **רב הונא בשם רב אסי**: שאם שחט שלישי מחוץ למקום השחיטה, וסיים שני שלישי במקום הכשר, השחיטה פסולה.

הגמרא דנה בדברי **רמי בר יחזקאל** שעיקור סימנים לא פוסל בעוף:

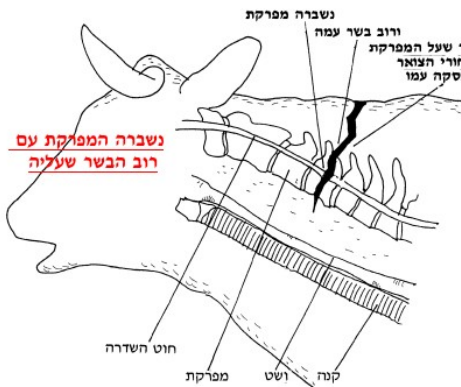
○ **רב אחא בריה דרבא אמר לרב אשי** שזה נכון רק למי שסובר ששחיטת העוף היא מדרבנן (ואז לא החמירו בה כמו בבהמה). אבל למי שסובר ששחיטת עוף היא מהתורה כהלכה למשה מסיני – עיקור פוסל כמו בבהמה.

○ **רב אשי**: הפך את הסברא – דווקא אם השחיטה מהתורה, ייתכן שקיבלנו בהלכה למשה מסיני שעיקור לא פוסל בעוף. אבל אם היא מדרבנן, חכמים תיקנו אותה בדיוק כמו שחיטת בהמה, ולכן עיקור צריך לפסול בה.

○ **רבינא אמר בשם רבין בר קיסי**: שיש לחלק בין הפעולות – במליקה באמת אין פסול של עיקור (כי היא פעולה שונה משחיטה, כמו שאין בה פסול של דריסה), אבל בשחיטת עוף יש פסול עיקור (לפחות לחלק מהדעות), וההלכה זו חולקת על **שמואל** שדייקנו מדבריו שכל מה שפסול בשחיטה פסול במליקה, ואם ככה צריך להיות פסול עיקור גם במליקה. (ורש"י פוסק להלכה שיש פסול עיקור בעוף, כי מחמירים בדאורייתא, והברייתא בדף כח, מזכירה פסול עיקור בעוף)

3. האם יכול להיות שעוף חי נחשב מת ומטמא כנבילה?

שבירת מפרקת ורוב בשר

זעירי אמר הלכה שאם נשברה העצם של הצוואר (המפרקת) ואיתה נחתך גם רוב הבשר שעל המפרקת, הבהמה או העוף נחשבים כמתה ממש (נבילה) באותו רגע, עוד לפני שנשחטו הסימנים. המשמעות היא שהיא מטמאה במגע ובמשא, ושום שחיטה שתבוא לאחר מכן לא תועיל לטהר אותה מטומאתה.

רב חסדא מביא סיוע לזעירי ממשנה במסכת זבחים:

○ כהן שמלק עוף של קודשים בעזרת סכין במקום בציפורן – המליקה פסולה, והעוף מטמא את מי שאוכל אותו וגם את בגדיו שהוא לובש בשעת הבליעה (טומאת "בית הבליעה").

אם היינו אומרים ששבירת המפרקת הופכת את העוף רק לטריפה ולא לנבילה, אז חיתוך

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
הסימנים בסכין (שהוא שחיטה) היה צריך לפחות לטהר את העוף מטומאת נבילה (כי
שחיטה מטהרת טריפה). מכיוון שהמשנה אומרת שהעוף מטמא כנבילה, מוכח שברגע
שהסכין חתכה את המפרקת והבשר, העוף מת ונחשב נבילה מיד, ולא יעזור המשך חיתוך
הסימנים בסכין.

הגמרא מסבירה שלמרות שהכהן משתמש בסכין, זו לא נחשבת פעולת שחיטה בכלל:

- לדעת **רב הונא**: השחיטה פסולה משום פסול "חלדה" – כיוון שהסכין נכנסת תחת המפרקת כדי לחתוך את הסימנים, היא נחשבת מוסתרת ומכוסה. לשיטתו אין כאן פסול דריסה משום שאפשר שהסכין מולקת בצורה של הולכה והבאה.
 - **רבא**: מסביר שהפסול משום "דריסה" – פעולת המליקה בסכין נעשית בדרך של לחיצה חזקה כלפי מטה ("קוצץ ויורד") ולא בהולכה והבאה, ולכן זו דריסה שפוסלת שחיטה. לשיטתו הסכין לא ממש מכוסה בתוך העצם, ולכן זה לא 'חלדה'.
- רבא מקשה על זעירי**: אם ברגע שחתכו את המפרקת העוף הוא נחשב מת (נבילה), איך ייתכן שהתורה ציוותה להמשיך ולמלוק את הסימנים אחרי שבירת המפרקת? הרי הוא מת!
- **אביי מקשה**: הרי גם בעולת העוף, שבה צריך למלוק שני סימנים, העוף כבר מת אחרי הסימן הראשון. ובכל זאת הכהן ממשיך למלוק את הסימן השני.
- רבא עונה** שהעוף מת, אבל הסימן השני בעולת העוף הוא לצורך "הבדלה" (להפריד את הראש מהגוף לגמרי), ולכן זה לא נחשב מליקה בעוף מת. אבל בשאר המקרים, הפעולה צריכה להיעשות בבהמה חיה.
- והגמרא מבררת שלמרות שצריך להבדיל בין הראש לגוף של עולת העוף, זה רק לגבי הדברים שצריכים לחתוך כחלק מהשחיטה כמו הסימנים. אבל את העור שלא חייבים לחתוך בשחיטה גם לא חייבים לחתוך אותו לצורך ההבדלה.
- ועדיין הקושיא של **רבא** קשה, איך ממשיכים למלוק את הסימנים אחרי שהעוף 'מת'. **רבא** עצמו תירץ שהוא חותך במליקה את המפרקת ללא רוב הבשר, ו**זעירי אמר** שהיא נחשבת מתה רק אם חתכו גם את רוב הבשר.
- והגמרא ממשיכה לדון בזה בדף הבא.